

Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко,
О. Л. Хомич, І. В. Гарбузюк, Н. В. Андрук, К. В. Василенко

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

ЧАСТИНА 1

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти

Київ
Видавництво "Алатон"
2018

ББК 51.204я721

О-88

Я досліджую світ. Частина 1: підруч. інтегрованого курсу
О-88 для 1 кл. закладів загальної середньої освіти / Т. В. Воронцова,
В. С. Пономаренко, О. Л. Хомич, І. В. Гарбузюк, Н. В. Андрук,
К. В. Василенко. — К.: Видавництво «Алатон», 2018. — 128 с.
ISBN 978-966-2663-59-4

Підручник «Я досліджую світ. Частина 1» створено відповідно до Типової освітньої програми.

Підручник є частиною навчально-методичного комплекту, до складу якого також входять: методичний посібник для вчителя, практикум для учнів, комплект наочних матеріалів, електронний мультимедійний посібник для учнів, збірка відеоматеріалів і комп'ютерних презентацій для використання на уроках.

ББК 51.204я721

© ТОВ «Видавництво «Алатон», текст, дизайн, малюнки, 2018

© Т. В. Воронцова, текст, дизайн, малюнки, 2018

© ТОВ «Видавництво «Розумники», малюнки, 2018

ISBN 978-966-2663-59-4

ЗМІСТ

ВЕРЕСЕНЬ

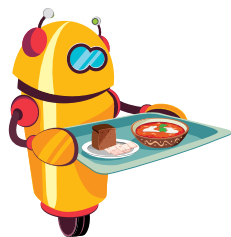
Знайомство зі школою.....	6
Наш клас	14
Правила дружби.....	22
Наше довкілля.....	30

ЖОВТЕНЬ

Дорога до школи.....	38
Наша Батьківщина.....	46
Золота осінь.....	54
Як стати підприємливими.....	62

ЛИСТОПАД

Подорож у минуле.....	70
Світ техніки.....	78
Космос	86

ГРУДЕНЬ

Людина та її здоров'я	94
Вода у нашому житті.....	102
Зимонька-зима.....	112
Зимові свята	120

ПРИВІТ, ДРУЗИ!

Я маленьке кошеня, мене звати Мурчик. Як і ви, я розумне і допитливе, а також чемне і веселе. Разом ми відправимось у цікаву подорож світом, будемо досліджувати його і вчитися жити в ньому. Я допомагатиму вам в усьому.

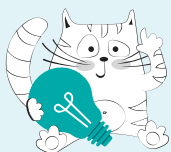
Запишу до словничка нові слова

Розкажу, що ми будемо робити упродовж тижня

Щось запитаю чи запропоную завдання
*Так позначу завдання підвищеної складності

Щось пораджу, підкажу правила

Зверну вашу увагу на важливу інформацію

Обіцяю, що разом нам буде цікаво і весело. Адже ми будемо:

працювати в парах і групах

виконувати досліди

ходити на екскурсії

виготовляти саморобки

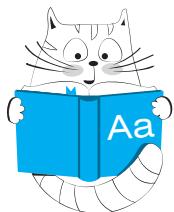

розігрувати сценки

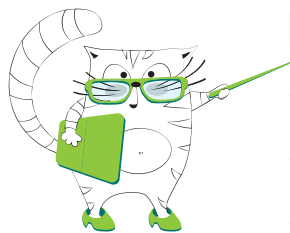

обговорювати
казки і мультфільми

Знайомство зі школою

- УРОК • ПЕРЕРВА • ШКІЛЬНІ ПРАВИЛА
- ЕВАКУАЦІЯ • ЗАПАСНИЙ ВИХІД

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- ознайомитесь із приміщеннями вашої школи;
- познайомитесь із тими, хто там працює;
- дізнаєтесь про деякі шкільні правила;
- потренуєтесь виходити зі школи у разі небезпеки;
- обстежите шкільне подвір'я.

НАША ШКОЛА

Розгляньте малюнок і обговоріть:

- Скільки поверхів у цій школі?
- Які приміщення тут зображено?

Обстежте приміщення вашої школи. Обговоріть:

- Скільки поверхів у вашій школі?
- На якому поверсі ваш клас, їдальня, медичний кабінет, актова і спортивна зала, бібліотека?
- Які ще приміщення є на вашому поверсі?

ХТО ПРАЦЮЄ В ШКОЛІ

Кухарі

Лікарі

Вчителі

Прибиральники

Охоронці

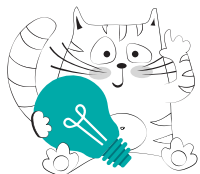

- Хто зображений на малюнках?
- Скількох вчителів ви знаєте?
- Як ви до них звертаєтесь?
- Як звуть директора чи директорку вашої школи?
- З ким ще ви познайомились у школі? Як їх звати?
- До кого треба звернутися, якщо ви захворіли?

ЕВАКУАЦІЯ ЗІ ШКОЛИ

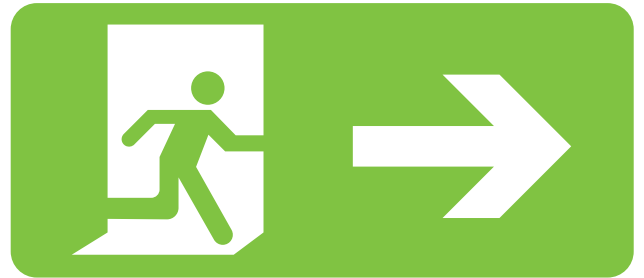
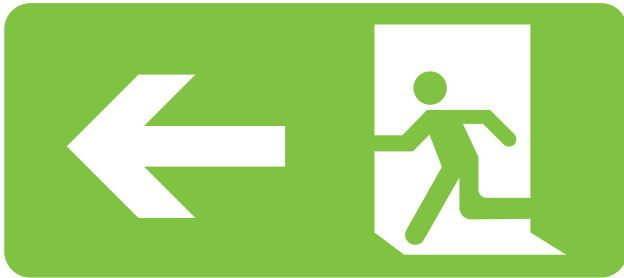
Евакуація — це організований вихід із приміщення під час небезпечної ситуації, наприклад пожежі. Потренуйтеся виходити зі школи згідно з правилами евакуації.

Правила евакуації

- Зберігайте спокій.
- Виконуйте вказівки дорослих.
- Станьте ланцюжком.
- Покладіть руки на плечі того, хто стоїть попереду.
- Починайте рухатися за командою.
- Вийшовши з приміщення школи, стійте з класом.
- Якщо хтось загубився, повідомте дорослим.

ЗНАКИ ЕВАКУАЦІЇ

Розгляньте знаки евакуації та обговоріть:

- Що означають ці знаки?
- Чи є вони у вашій школі? Де саме?
- Що вони підказують?

Разом із дорослими пошукайте такі знаки у магазині, на вокзалі чи в кінотеатрі.

ДОСЛІДЖУЄМО ШКУЛЬНЕ ПОДВІР'Я

Розгляньте малюнок. Обговоріть:

- Де можна гратися на цьому подвір'ї?
- Куди дітям ходити не слід?
- Чим це подвір'я схоже на подвір'я вашої школи?
- Чим відмінне?
- Де у вашому подвір'ї можна гратися?
- Куди вам ходити не слід?

ВІДПОЧИНОК НА ШКІЛЬНОМУ ПОДВІР'І

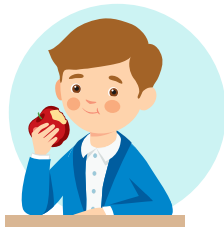

- Розгляньте малюнок про відпочинок на шкільному подвір'ї.
- Придумайте цим дітям імена. *Складіть розповідь за малюнком.

ЩО РОБИТИ НА ПЕРЕРВІ

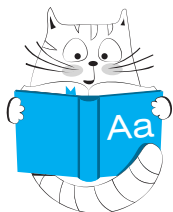
Юра твердить, що перерва —
Втричі більша від уроку,
Бо встига Юрко за неї
Купу справ зробить нівроку.
За перерву Юра встиг
Насмішити в класі всіх.
Десь залігти встиг у фарбу,
Гулю встиг набить об парту
Й на портфель Руденко Лізи
Причепить якусь мармизу.
Ще Юрко — герой! — зумів
Поплювати в горобців.
В двір помчав — аж тут дзвінок:
Знову треба на урок!
Та в Юрка спокійні нерви,
Бо урок мине за мить,
Ну, а потім знов перерва:
Встигне купу справ зробити!

Анатолій Костецький

Розгляньте малюнки та розкажіть хлопчику, що слід робити на перерві замість того, щоб бешкетувати.

Наш клас

- ПРАВИЛА КЛАСУ • КОРОЛІВСЬКА ПОСТАВА
- РЮКЗАК • ДРУЖНИЙ КЛАС

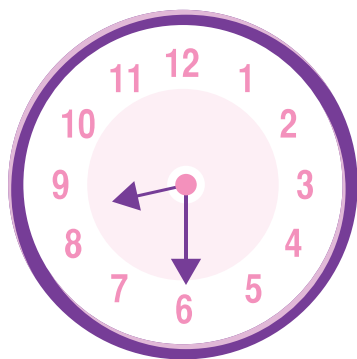

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- дізнаєтеся правила поведінки в класі;
- перевірите свою поставу;
- вивчите правила і вправи для формування гарної постави;
- навчитесь правильно складати рюкзак;
- потренуєтеся працювати разом.

ПРАВИЛА КЛАСУ

Правила підказують, що можна робити в класі, а чого робити не можна.

Приходити вчасно

Правило піднесеної руки

Слухати і чути

Брати до школи усе необхідне

- Які правила зображені на малюнках?
- Яких ще правил важливо дотримуватися в класі?
- Що буде, якщо цього не робити?

ПРО ЩО ВНОЧІ ШЕПОЧУТЬ ПАРТИ

Казка

Коли в школі закінчуються уроки, діти й учителі йдуть додому. Ніхто навіть не здогадується, що коли у вікно зазирає місяць, від його сяйва парти прокидаються. Саме тоді ми чуємо тихий шепіт, починається цікава розмова.

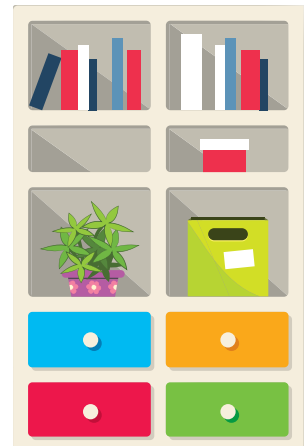
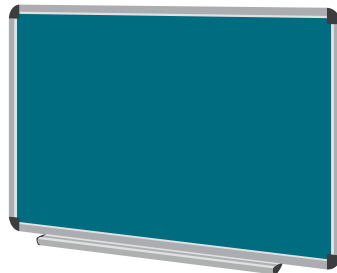
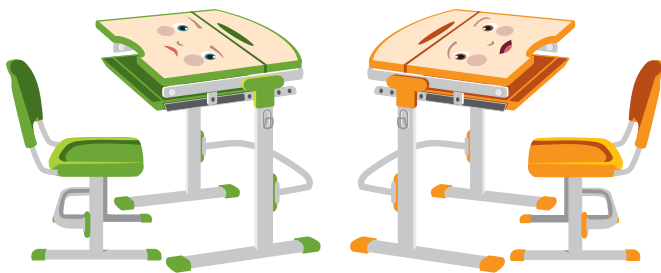
— Ви тільки подивіться на мене! — сказала перша парта. — Я вся розмальована і подряпана.

— Так, так! — Підтримала її друга. — Ось які плями від фарби залишилися після уроку малювання.

— Я згодна з вами, подружки! — Почувся голос третьої. — Які ці діти неохайні! Я б залюбки їх провчила! Але як?

— Давайте всі разом втечемо від них, нехай посидять на підлозі! Але тут визирнуло сонечко, і парти, побачивши денне світло, почали потихеньку засинати.

*Скриль Владислава,
учениця 2-го класу*

- Чому хотіли втекти парти?
- Що потрібно зробити, щоб цього не сталося?
- Що, крім парт, є у вашому класі?
- Як зробити, щоб у вашому класі всім було добре?

ПРАВИЛЬНА ПОСТАВА

Ваша постава — це те, як ви стоїте, ходите, сидите. Правильна постава — дуже красива і корисна для здоров'я.

- Перевірте свою поставу.
- Навчіться правильно сидіти за партою.
- Уявіть себе принцями і принцесами. Потренуйтеся ходити, тримаючи королівську поставу.

ЧИ Є ПОСТАВА У ТВАРИН?

Тварини теж мають поставу. А ви зможете її показати?

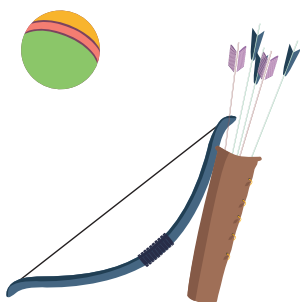
Розгляньте малюнки і виконайте руханку:

- походіть, як леви;
- потягніться угору, як котики і жирафи;
- побігайте, як страуси;
- сядьте за парти, як білочки.

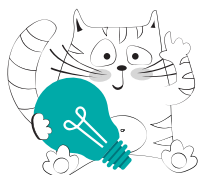
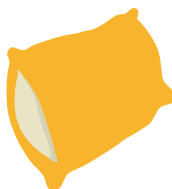
МИКОЛКА-ПЕРШОКЛАСНИК

Перший раз малий Микола
Став збиратися до школи.
Олівець поклав у сумку,
Книги, ручку, зошит, гумку,
М'яч, перо, граблі, подушку,
На обід м'яку пампушку,
Двох ведмедиків, лопату,
Білочку руду хвостату,
Лук, і стріли, і рушницю,
Ще й пухкеньку паляницю,
Ще й стільця, стола, і парту,
І географічну карту,
Трактора, машинку, мило —
Вже й надворі звечоріло.
Сів Микола, дума думку:
«Чи усе поклав у сумку?»

Надія Кур'ян

Правила для гарної постави

- Носіть рюкзак, а не портфель.
- Одягайте його на обидва плеча.
- Складайте в нього лише те, що потрібно у школі.
- Спіть на пласкому ліжку і невеликій подушці.
- Щодня кілька хвилин ходіть із книжкою на голові.

ВЕСЕЛКА

Казка

Жили собі олівці. Разом вони розмальовували світ. Та одного разу олівці посперечалися. Кожен олівець вважав себе найкращим.

Сонце все це бачило. І вирішило воно зробити з олівців смужку, що складається з різних кольорів: червоного, помаранчевого, жовтого, зеленого, блакитного, синього, фіолетового.

Коли всі олівці з'єдналися, утворилася веселка. І олівці зрозуміли, що один без одного вони існувати не можуть.

*Кожухар Денис,
учень 2-го класу*

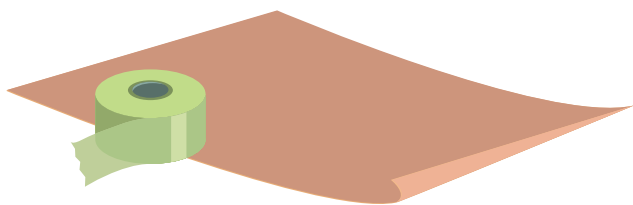
- Чому сперечалися олівці?
- Як Сонце їх примирило?
- Які правила допоможуть вам стати дружними?

СТВОРЮЄМО РАЗОМ ОСІННЄ ДЕРЕВО

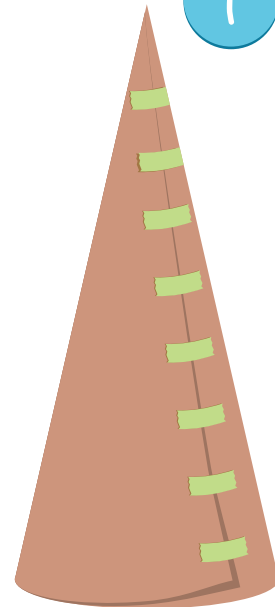
Разом ми можемо зробити набагато більше, ніж поодиночі. Щоб переконатися в цьому, створіть разом осіннє дерево.

Вам знадобиться:

- картон;
- скотч;
- серветки — по 3 штуки для кожної дитини;
- степлер зі скріпками;
- ножиці та клей.

1

2

3

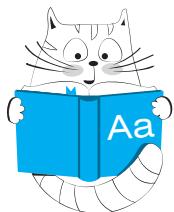

4

Обережно користуйтеся ножицями!

Правила дружби

- ДРУЗИ • ДІВЧАТКА • ХЛОПЧИКИ
- ДОМАШНІ УЛЮБЛЕНЦІ

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- поміркуєте, хто такі справжні друзі;
- переконаєтесь, що хлопчики і дівчатка можуть бути добрими друзями;
- навчитеся знайомитися з новими друзями;
- розкажете, як ви дбаєте про своїх друзів-тварин.

ЩО РОБЛЯТЬ ДРУЗИ

З друзями весело гратися, вони завжди допомагають і дбають одне про одного.

Розгляньте малюнки та скажіть:

- Що роблять друзі?
- Що ще вони можуть зробити?

*Прочитайте вірш на наступній сторінці. Скажіть, чого справжні друзі ніколи не роблять?

ТИХЕНЬКА ДІВЧИНКА

Чого це на мене так сердяться в школі?
Та я ж не чіпаю нікого ніколи.
Ні з ким не сварюся, сиджу собі тихо,
А з цього виходить одне тільки лихо.
Оце я сказала — така в мене звичка, —
Що в Галі, як мишачий хвостик, косичка.
Що в Каті спідничка — неначе з рогожі,
Та ще й черевички на човники схожі.
Що в Тані волосся нечесане досі,
Що очі в Мар'янки маленькі та косі,
Що в зошиті в Лесі самі тільки плями:
Напевне, бруднючими пише руками.
Я ж правду кажу їм... І що тут такого?
Тож я не чіпаю ніколи нікого.
Сиджу собі тихо і в школі, і вдома,
І чом вони сердяться всі — невідомо!

Марія Пригара

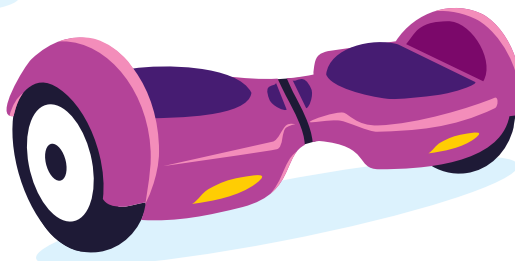
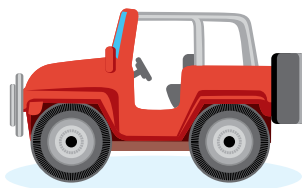
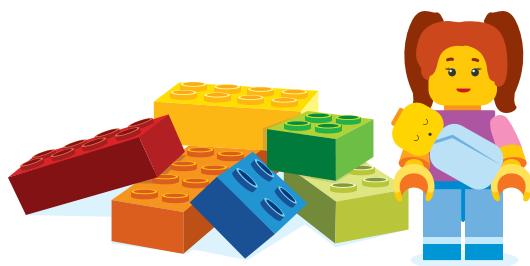

*Поясніть, як ви розумієте прислів'я.

- Вітер руйнує гори, а зле слово — дружбу.
- Гостре словечко коле сердечко.
- Лагідне слово залізні двері відчиняє.

ДРУЗИ ПРОТИЛЕЖНОЇ СТАТІ

- В які ігри більше грають хлопчики, а в які — дівчатка?
- Які ігри подобаються всім дітям?
- Які ваші улюблені ігри та іграшки?

Дівчаткам і хлопчикам цікаво гратися разом

НЕ ТАКИЙ, ЯК ВСІ

Якось зібралися на галявинці під деревом Крош, Їжачок та Бібі й вирішили пограти у баскетбол. Їжачок закинув м'яча, потім Крош закинув, а Бібі потягнувся до м'яча, та його перехопив Крош. Прикро!

— Кроше, а як же Бібі? — запитав Їжачок. — Тепер його черга.

— Ти що? Чавунець не грає! Він же робот, не такий, як ми, йому формули подавай, задачки. Чавунцеві в наші ігри нецікаво грати.

— Може, нехай він сам вирішить?

— Що тут вирішувати? — почав було Крош і раптом замовк. Бібі майстерно закинув м'яч у корзину.

— Клас! — вигукнув Крош. — Ану давай ще!

І вони продовжили гру втрьох.

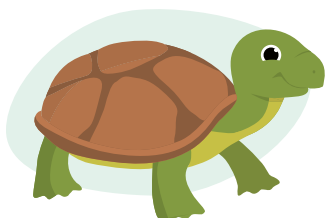
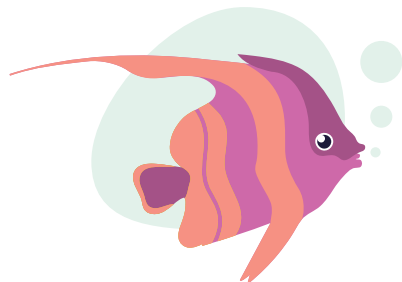
- Що можна зробити, якщо ваш друг не вміє того, що у вас добре виходить?
- Що можна зробити, якщо хтось ображає вашого друга?

ЯК ПОЗНАЙОМИТИСЬ ІЗ НОВИМИ ДРУЗЬЯМИ

- Розгляньте малюнок. Зіграйте в парах таку сценку.
- Запропонуйте свої способи знайомства.

НАШІ ДРУЗІ — ТВАРИНИ

ХОМ'ЯК

ШИНШИЛА

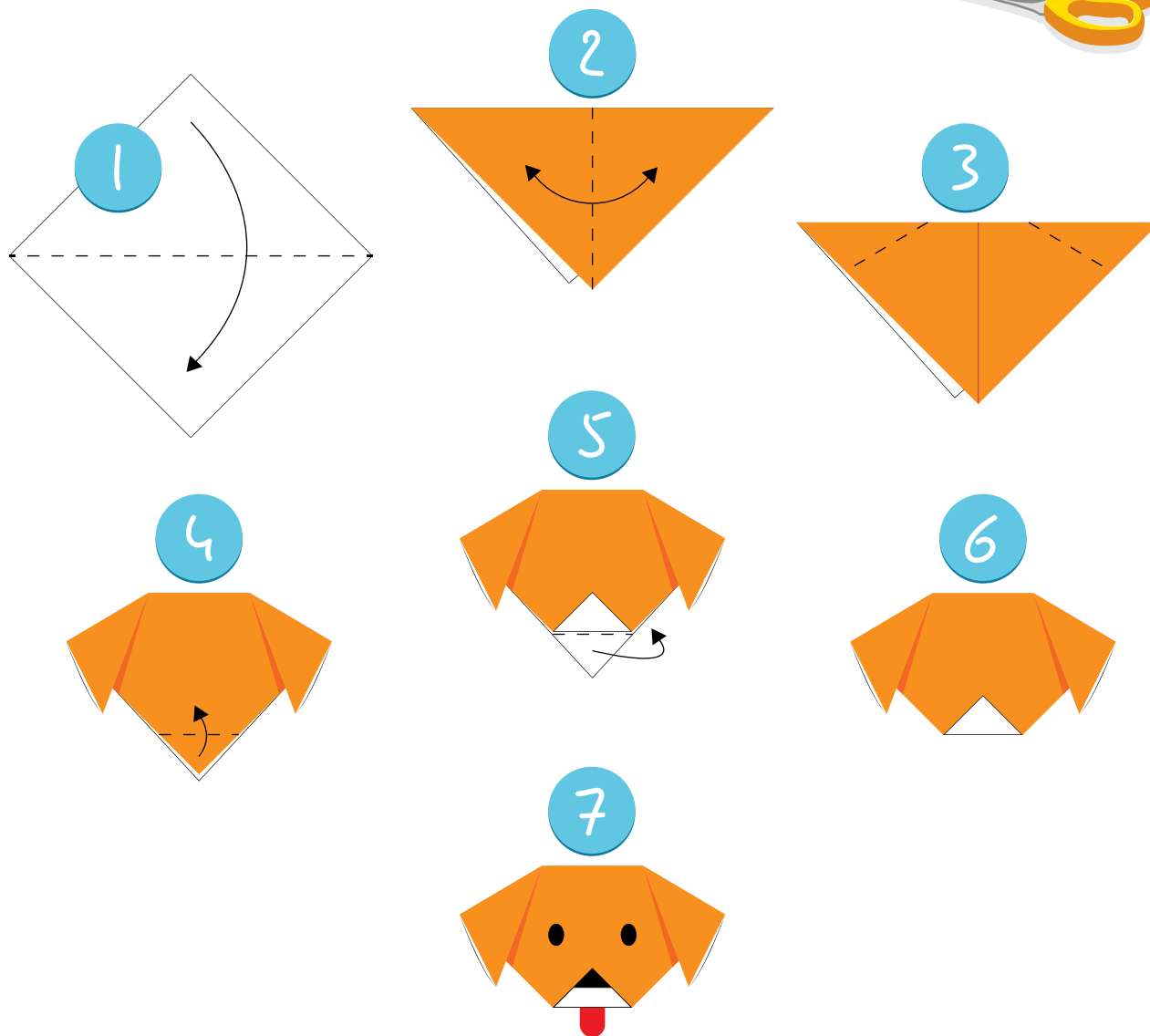
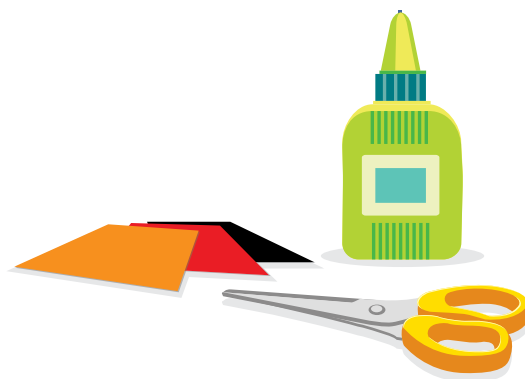

- Які домашні улюбленці зображені на малюнках?
- Чим їх годують?
- Для кого потрібна клітка, акваріум?
- Які домашні улюбленці є у вас вдома?
- Розкажіть, як ви про них дбаєте.

СТВОРЮЄМО ДОМАШНЬОГО УЛЮБЛЕНЦЯ

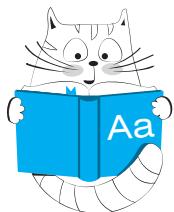
Вам знадобиться:

- папір основного кольору;
- чорний та червоний папір;
- ножиці;
- клей.

Очі та носик вирізати з чорного паперу, а язичок — з червоного та наклеїти.

Наше довкілля

- ДОВКІЛЛЯ • НЕЖИВА ПРИРОДА
- ЖИВА ПРИРОДА • РУКОТВОРНИЙ СВІТ

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- дізнаєтесь, з чого складається довкілля;
- з'ясуєте, що допомагає його вивчати;
- дослідите зв'язок між живою та неживою природою, рослинами і тваринами;
- визначите кола свого спілкування.

ІЗ ЧОГО СКЛАДАЄТЬСЯ ДОВКІЛЛЯ

Довкілля — це все, що є довкола нас. Це жива і нежива природа, а також люди і все, що вони створили.

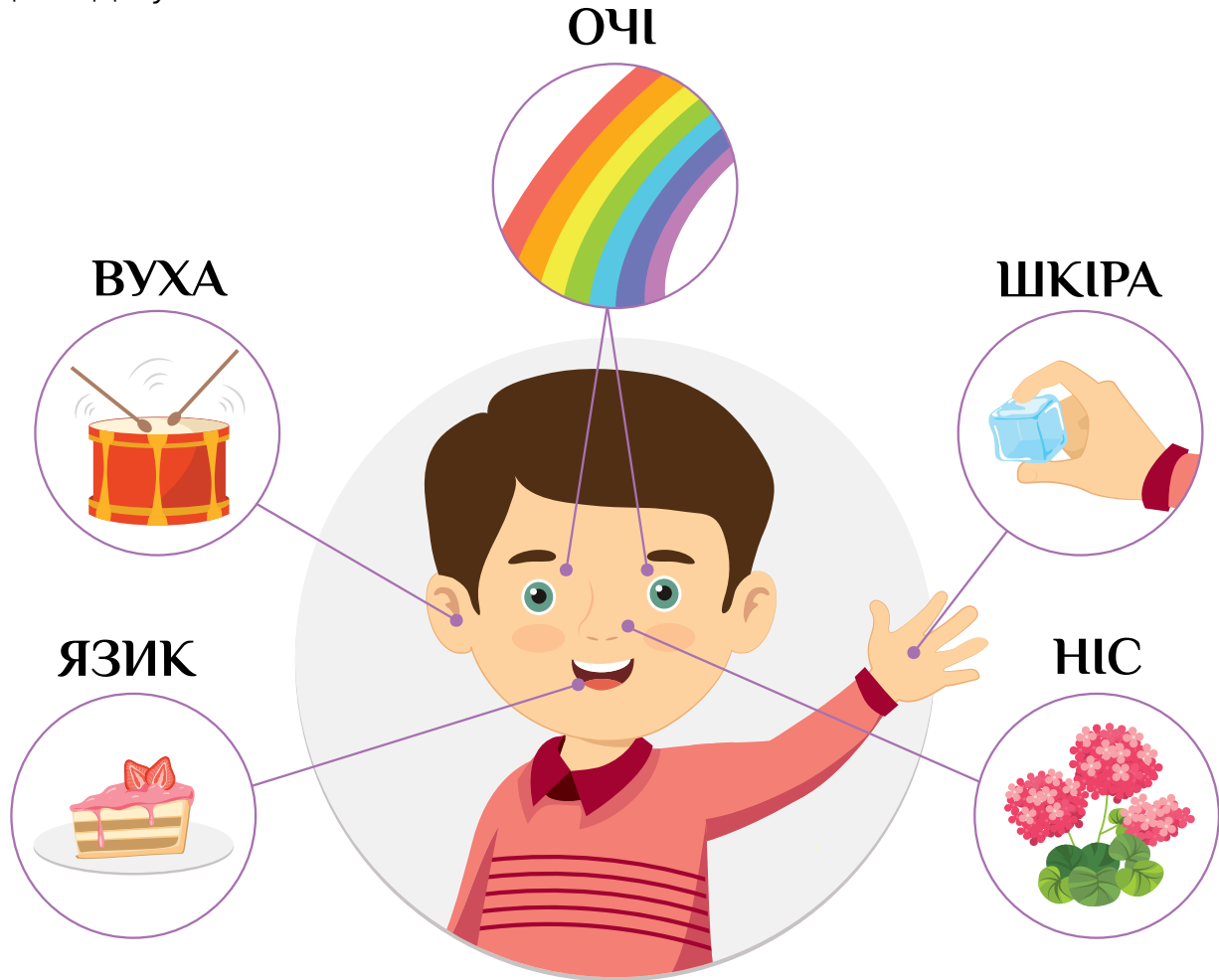

Розгляньте малюнки на цій та попередній сторінках.
Назвіть те, що:

- належить до живої природи;
- належить до неживої природи;
- створене людьми.

ОРГАНИ ЧУТТЯ

Органи чуття допомагають нам орієнтуватися у довкіллі та досліджувати його.

- Який орган чуття допомагає розпізнавати кольори?
- Який орган чуття допомагає чути звуки, голоси?
- Який орган чуття допомагає відчувати смак продуктів?
- Який орган чуття допомагає розпізнавати запахи?
- Який орган чуття допомагає відчувати холод, спеку?
- Які органи чуття є парними?
- Який орган чуття є найбільшим?

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Окрім власних органів чуття, люди для дослідження довкілля використовують спеціальні прилади.

Ваги

Ростомір

Телескоп

Бінокль

Лупа

Термометр

З допомогою якого приладу можна:

- роздивлятися дрібні деталі;
- розглядати космічні тіла;
- спостерігати за пташками;
- дізнаватися зріст дитини;
- вимірювати температуру тіла?

*Які ще прилади для досліджень ви знаєте?

ЗВ'ЯЗОК ЖИВОЇ І НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ

Усьому живому на Землі — рослинам, тваринам і людям потрібні вода, ґрунти, сонячне світло і тепло.

Люди вирощують рослини і тварин для своїх потреб. Такі рослини називають культурними, а тварин — свійськими.

- Які тварини та рослини зображені на малюнку?
- Яких ще свійських тварин ви знаєте?
- Які ще культурні рослини ви знаєте?
- Що вирощують у садах?
- Що вирощують на городах?

ЗВ'ЯЗОК ТВАРИН І РОСЛИН У ЛІСІ

Серед листя дерев живуть комахи. Птахи їдять комах, а також різні плоди та насіння. На гілках дерев вони будують свої гнізда. В дуплах дерев живуть білки. Таке скупчення тварин приваблює хижаків — лисиць, борсуків, сов.

Розгляньте малюнок. *Обговоріть:

- Які тварини зображені на ньому?
- Які з них літають, стрибають, повзають, бігають?
- Які з них є птахами, звірами, комахами?
- Хто з цих тварин травоядний, а хто — хижий?

РУКОТВОРНИЙ СВІТ

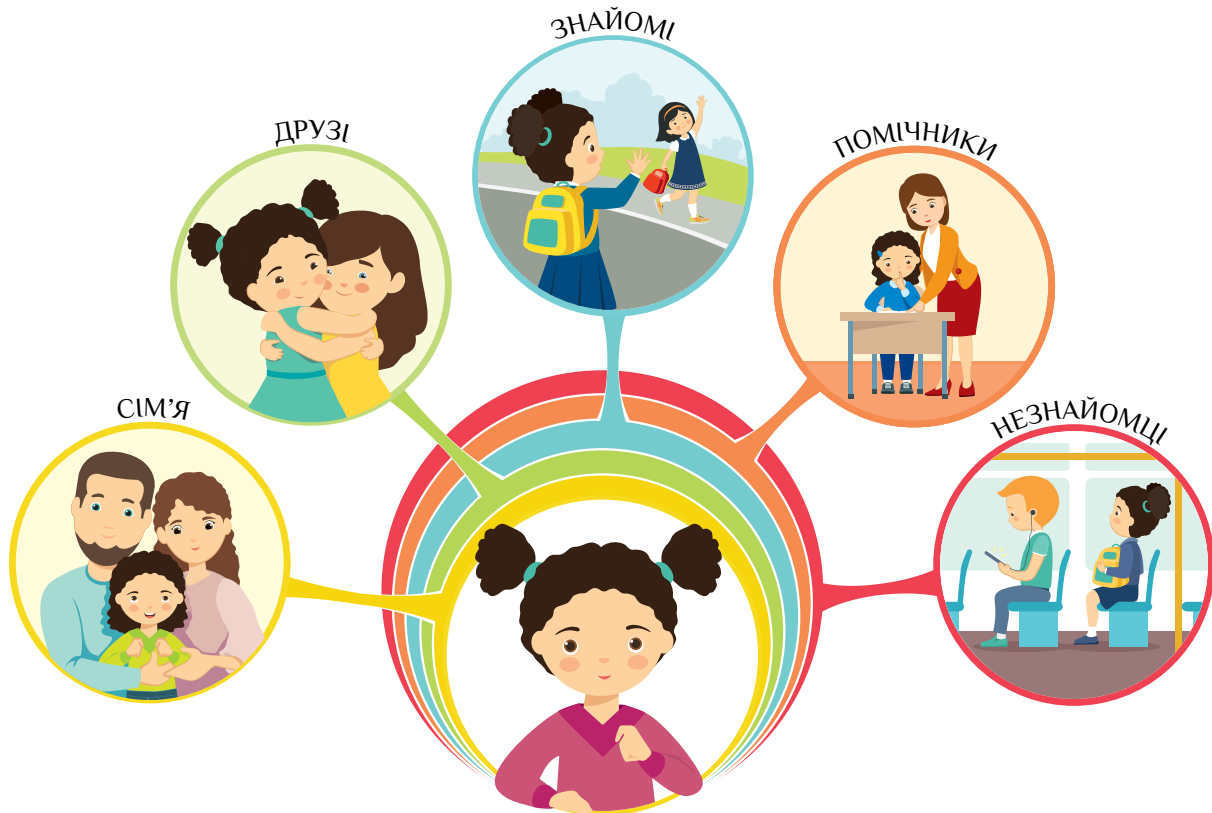
Люди створили довкола себе цілий світ: житлові будинки, школи, лікарні, магазини, дороги, транспорт.

- Розгляньте малюнок і назвіть те, що створили люди.
- Що із зображеного є у вашому населеному пункті?

КОЛА СПІЛКУВАННЯ

Усі люди, з якими ви живете, навчаєтесь, граєтесь, зустрічаєтесь, належать до вашого довкілля. Це сім'я, сусіди, друзі, однокласники, вчителі, продавці у магазинах, знайомі і незнайомці.

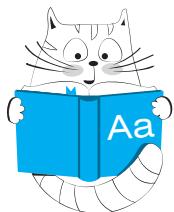

- Які кола спілкування зображені на малюнку?
- Людям з якого кола ви найбільше довіряєте?
- До людей з якого кола можна звернутися по допомогу в разі потреби?
- Людям з якого кола не варто занадто довіряти, кудись ходити з ними, відкривати їм двері своєї оселі?

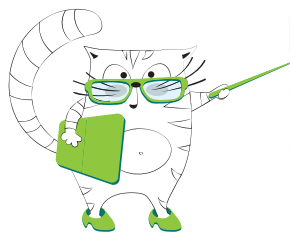
**Не розмовляйте із незнайомцями,
нічого не беріть у них, нікуди не ходіть із ними**

Дорога до школи

- ТРОТУАР • БОРДЮР • ПРОЇЗДНА ЧАСТИНА
- ПЕРЕХРЕСТЯ • ПІШОХІДНИЙ ПЕРЕХІД
- ДОРОЖНІ ЗНАКИ • СВІТЛОФОР

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- вивчите складові частини дороги;
- навчитесь розрізняти знаки для пішоходів;
- дослідите шлях до своєї школи;
- виготовите світловідбивачі, щоб бути помітними на дорозі у темряві.

СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ ДОРОГИ

Знайдіть на малюнку складові частини дороги:

- проїзну частину;
- бордюр;
- тротуар;
- перехрестя;
- пішохідний перехід.

ПІДЗЕМНИЙ І НАДЗЕМНИЙ ПЕРЕХОДИ

Ти рушай зі мною в ногу,
перейдем удвох дорогу:
під (над) землею проведу,
на той бік переведу.

Леся Вознюк

Знайдіть на малюнках дорожні знаки, якими позначають підземний і надземний переходи.

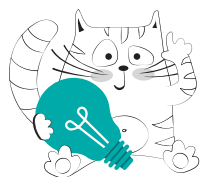

ПЕРЕХІД ДОРОГИ НА ПІШОХІДНОМУ ПЕРЕХОДІ

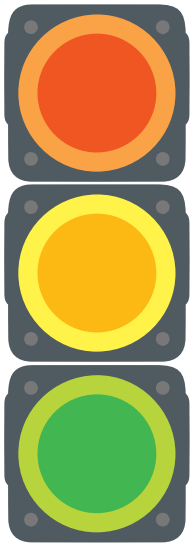
Килимок-помічник, —
посмугований бочок, —
на дорозі примостився,
пішоходів згодився.

Леся Вознюк

Правила переходу дороги на переході

- На переході подивіться ліворуч, праворуч і знову ліворуч.
- Переходьте дорогу, якщо автомобілів немає або вони зупинились і пропускають вас.

СВІТЛОФОР

На дорозі — справжній друг,
регулює вправно рух.
Підморгне червоним оком:
«Стій! Не рухайся! Ні кроку!»
Жовтим каже: «Зачекай!»,
а зеленим: «Йди! Рушай!»

Леся Вознюк

- Знайдіть на малюнках світлофор для пішоходів.
- Чим він відрізняється від звичайного?

ДОРОГА ДО ШКОЛИ

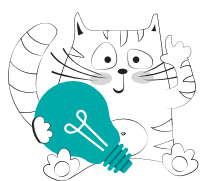
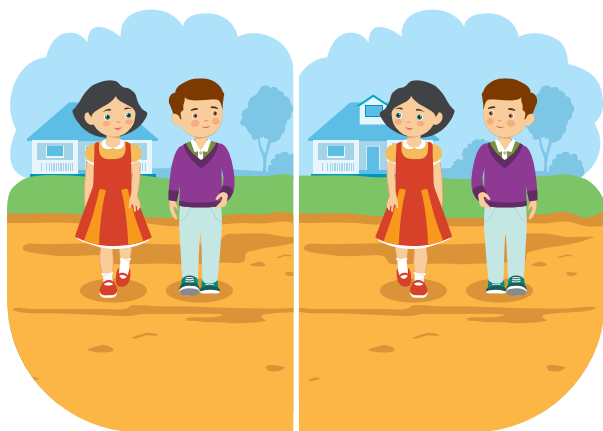

- Хлопчик поспішає на урок. Який шлях до школи є найкоротшим, а який — найбільш безпечним?
- По черзі розкажіть, як ви ходите до школи.
- Які небезпеки можуть бути на цьому шляху?
- Як їх можна уникнути?

Переходьте дорогу лише в дозволених місцях

ДОРОГИ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

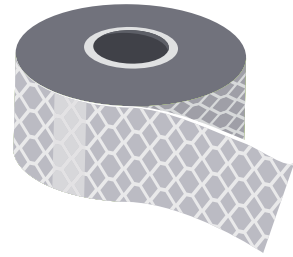
Корисні поради

- Якщо біля дороги немає тротуару, йдіть узбіччям назустріч транспорту.
- Якщо поблизу немає переходу, переходьте дорогу на перехресті.
- Якщо немає переходу і перехрестя, переходьте дорогу там, де її добре видно в обидва боки.
- Починайте перехід, коли транспорту немає або він дуже далеко.
- Прикріпіть на одяг та ранці світловідбивачі.

ВИГОТОВЛЯЄМО СВІТЛОВІДБИВАЧІ

Вам знадобиться:

- самоклеїтка світловідбиваюча стрічка;
- ножиці;
- олівець;
- шаблони.

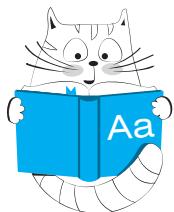

Із зворотнього боку стрічки наведіть контури малюнків.

Виріжте їх та прикрасьте свій одяг і рюкзак.

Наша Батьківщина

- БАТЬКІВЩИНА • ПРАПОР • ГЕРБ
- ГІМН • ТРИЗУБ • ВАЛЮТА • ГРИВНЯ

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- познайомитесь із досягненнями українців;
- навчитесь співати Гімн України;
- більше дізнаєтесь про Україну;
- виготовите обереги.

ЧИМ ВІДОМА УКРАЇНА

Наша Батьківщина — Україна. Вона відома в усьому світі. Українські ракети запускають космічні кораблі. Українці створили найбільший у світі транспортний літак — «Мрія».

Українці — співоча нація. Наші предки створили найбільшу у світі кількість народних пісень. Українці часто виграють призові місця на пісенному конкурсі Євробачення.

- На яке слово схоже слово «Батьківщина»?
- Як ви думаєте, чому слово «Батьківщина» пишеться з великої літери?

Наша Батьківщина — Україна

СИМВОЛИ ДЕРЖАВИ

Прапор України жовто-блакитний. Його кольори символізують блакитне небо та золоту ниву.

Герб України — Тризуб. Він схожий на золоту корону. Його зображують на грошах, печатках, вивісках.

Національна валюта в Україні — гривня. Дрібні гроші називають копійками.

- Який символ держави зображено на грошах?
- *Які валюти інших країн ви знаєте?
- Розпитайте дорослих, які гроші були в державі, коли вони були дітьми.

ГІМН УКРАЇНИ

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Слова: *Павла Чубинського*
Музика: *Михайла Вербицького*

- Якою мовою звучить Гімн України?
- *В яких ситуаціях лунає Гімн України?
- Як поведуться, коли піднімають прапор держави або лунає гімн?

ЗАСНОВНИКИ КИЄВА

Легенда

Жили три брати: один на ім'я Кий, другий — Щек, третій — Хорив. Ї була в них сестра — Либідь. Вони побудували місто і назвали його на честь старшого брата Києвом.

Кий довго княжив. Він був мужнім і хоробрим, тому його ім'я навіки залишилося в назві міста.

- Як звали брата, на честь якого назвали столицю України?
- Як звали двох інших братів?
- Як звали їхню сестру?

Київ — столиця України

КОЗАКИ – ЗАХИСНИКИ УКРАЇНИ

- Що робили козаки?
- Де вони жили?
- Який одяг носили козаки?
- Як називається зачіска козаків?
- Яка зброя була у козаків?

НАЙВАЖЛИВІШІ ДЕРЖАВНІ СВЯТА

День захисника України — це день, коли українці вшановують своїх воїнів. Його святкують у середині осені.

День Конституції України — це свято, на якому відзначають прийняття основного закону держави.

Наприкінці літа святкується день народження нашої держави. Це свято називається День Незалежності України.

- Розгляньте листівки і спробуйте відгадати, до якого вони свята.
- Поясніть, чому ви так думаєте.

ВИГОТОВЛЕННЯ ОБЕРЕГА

Найкращим подарунком до Дня захисника України є оберег. Оберег — це подарунок, який захищає людину від лиха. Навчіться виліплювати фігурки з солоного тіста. Вони стануть чудовим оберегом для тих, кому ви їх подаруєте.

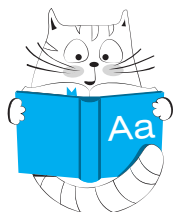
Вам знадобиться:

- борошно — 1 склянка;
- дрібна сіль — 1 склянка;
- вода — половина склянки;
- жовта і синя фарби;
- пензлик.

Сушити при кімнатній температурі 4—7 днів

Золота осінь

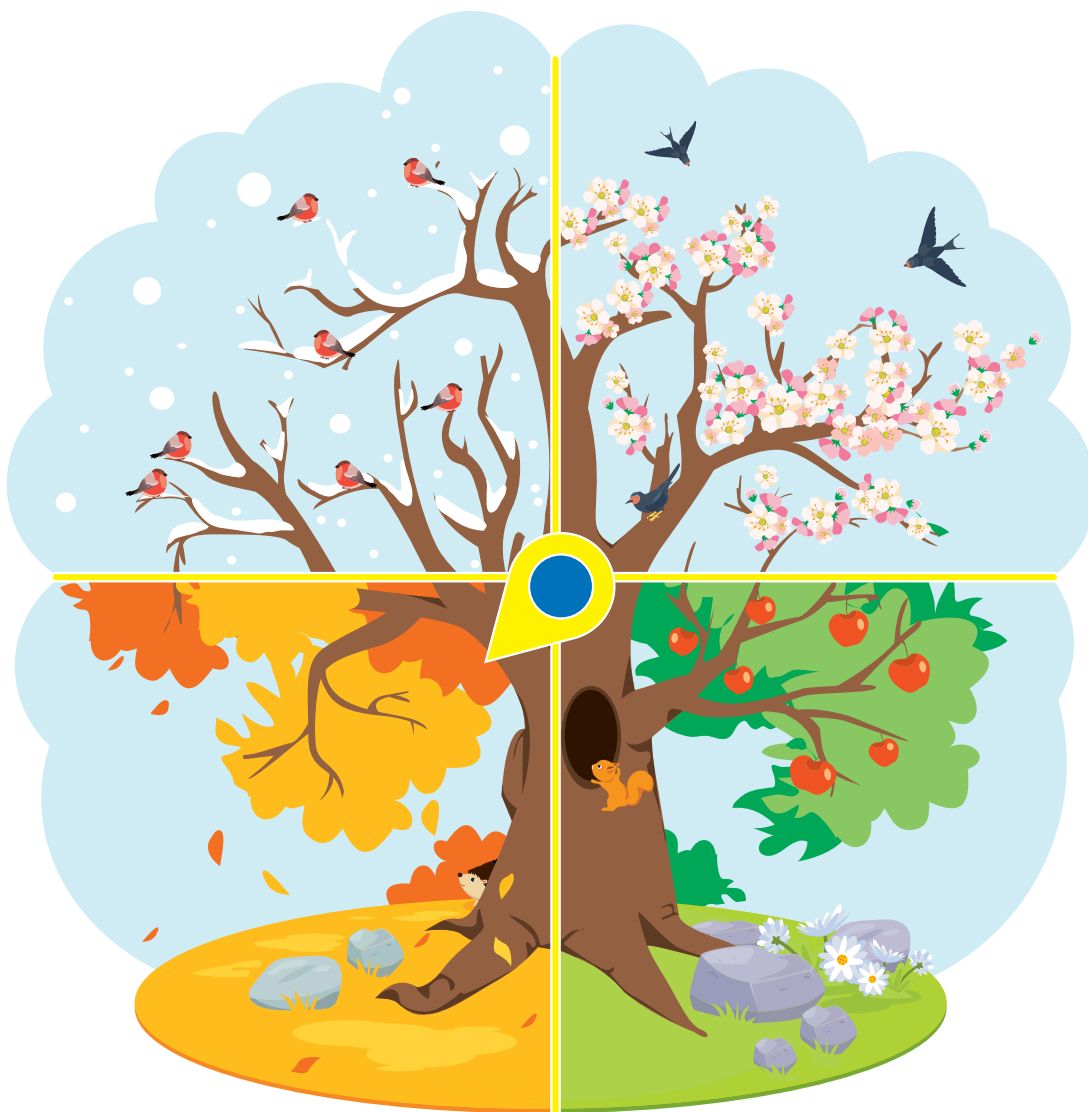
- ПОРИ РОКУ • ПОГОДА • ПЕРЕЛІТНІ ПТАХИ
- ДЕРЕВА • КУЩІ • ТРАВ'ЯНИСТІ РОСЛИНИ

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- обговорите, чим особлива осінь;
- дізнаєтесь, як тварини готуються до зими;
- пригадаєте, які фрукти, овочі, квіти є восени;
- навчитесь малювати з допомогою листя.

ПРИКМЕТИ ОСЕНІ

- В якій частині малюнка зображено осінь?
- Як ви про це здогадалися?
- Які кольори переважають у природі восени?
- Які звуки супроводжують осінь?
- Що ви уявляєте, коли думаєте про осінь?
- Назвіть якомога більше «осінніх» слів (бабине літо, гриби, жоржини, айстри, дощ, парасолька...).

ЯКИЙ МІСЯЦЬ НАЙКРАЩИЙ

скорочено

Жили-поживали три брати: Вересень, Жовтень та Листопад. Одного разу Вересень хвалився:

— Я людей урожаєм забезпечую! І за це моїм ім'ям назвали симпатичний кущик — верес!

— Правду кажеш, — погодився Жовтень і заговорив про власні заслуги: — Зате коли я мандрую світом, то листя рослин перетворюється на багряно-золоті прикраси...

Нахвалилися брати, а потім давай насміхатися з наймолодшого: — Ха-ха-ха, тільки Листопад нічогісінько не вміє...

Засмутився малий і гірко заплакав холодною зливою. Почула глузування матінка Осінь і поквапилася на захист наймолодшого:

— А хто листя з дерев знімає, щоб укрити й утеплити землю?! Хто першим морозцем потріскує, сувору тітку Зиму зустрічає?!

Вродливе обличчя Листопада прикрасила радісна усмішка, рожеві уста наказали:

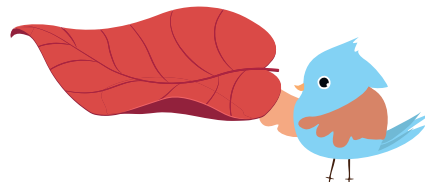
— Небо, ану, звільнися від важких темно-сірих хмар! Засяй веселими промінцями, денне світило!

Ось так і повелося, що пізньої осені часто змінюється погода. То насмішливі Вересень із Жовтнем глузують із Листопада, а він засмучується. То почувши утішні слова матінки, він забуває про недавні сльози й радує нас веселими промінцями.

Валерія Потапенко

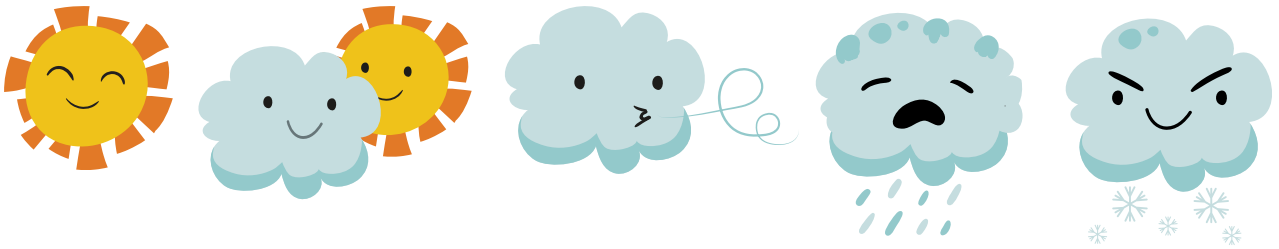

- Скільки місяців триває осінь?
- Який зараз місяць?
- Який місяць був перед ним, який буде після нього?
- Чому другий місяць осені назвали жовтнем?
- Чому третій місяць назвали листопадом?

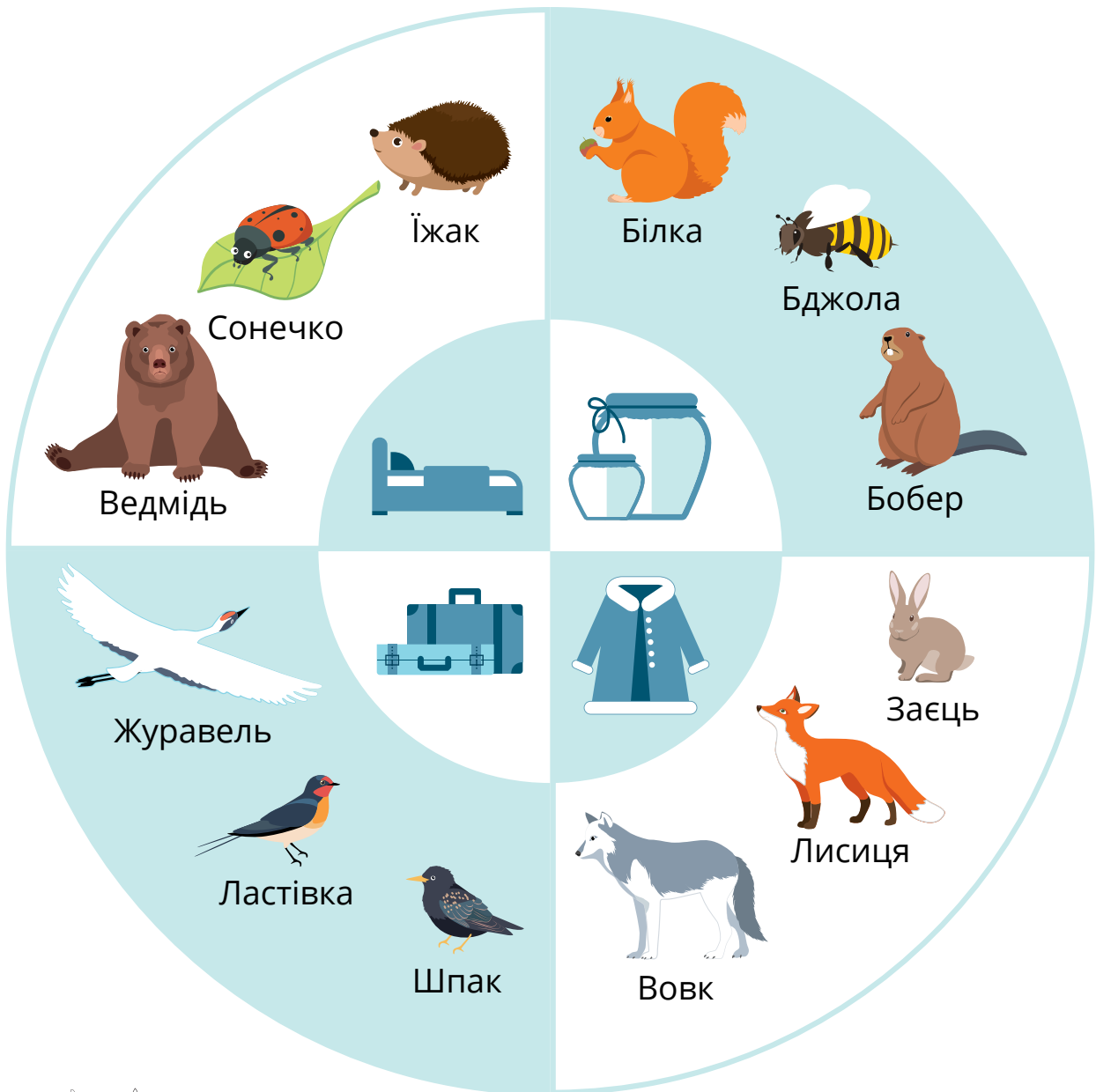

ПОГОДА ТА ОДЯГ ВОСЕНІ

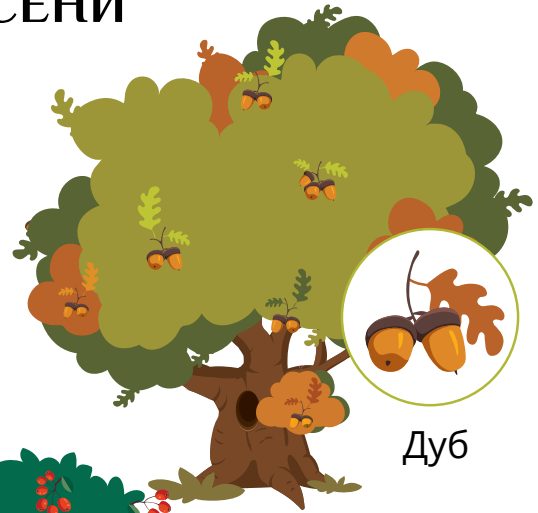
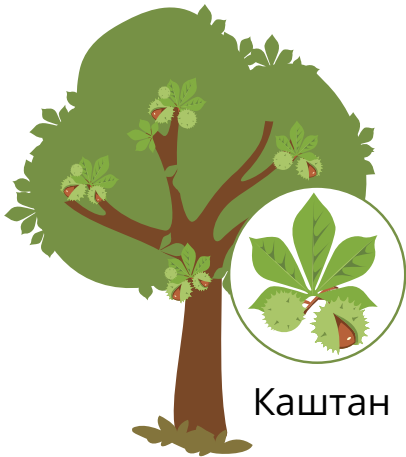
- Якою буває погода восени?
- Як ви розумієте приказку: «Немає поганої погоди, а є одяг, що не підходить до неї»?
- Який одяг краще підходить до ранньої осені, який — до пізньої?
- *Який одяг можна поєднувати один з одним?
- *Яких важливих елементів одягу тут не вистачає?

ТВАРИНИ ВОСЕНИ

- Які птахи, комахи, звірі зображені на малюнку?
- Які тварини на зиму впадають у сплячку?
- Які тварини роблять запаси на зиму?
- Які тварини відлітають у вирій?
- Які тварини змінюють колір чи густоту хутра?

РОСЛИНИ ВОСЕНИ

- Які рослини зображено на малюнках?
- Що з цього є деревами, кущами, трав'янистими рослинами? Чим вони відмінні?
- Які дерева, кущі, трави ростуть на подвір'ї вашої школи?
- Які квіти зацвітають восени?
- Які плоди дозрівають у садах восени?
- *Прочитайте слова пісні на наступній сторінці.
- Які овочі збирають на городах восени?

ХОДИТЬ ГАРБУЗ ПО ГОРОДУ

українська народна пісня

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:

— Ой, чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?

Обізвалась жовта диня,
Гарбузова господиня:

— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвались огірочки,

Гарбузові сини й дочки:

— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвалася морквиця,
Гарбузова сестриця:

— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвались буряки,

Гарбузові свояки:

— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвалась бараболя,
А за нею і квасоля:

— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

Обізвався старий біб:

— Я піддержав увесь рід!

— Іще живі, ще здорові
Всі родичі гарбузові!

